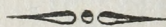

ERDÉLYI HÍRADÓ

Magyar Újság

1832-dik

Esztenőre.

Felsőbb engedelemből hetenként kétszer kiadják

MÉHES SÁMUEL

és Segéd-társai.

Első Félesztendő

Kolozsvárt.

Az esztendő'k' és századok' megmérhetlen kincséből az idő kőlti-ki
meghatározott pillantatra, az örökkévalóság' keblében fogantatott nagy változásokat.

Ifju Anach. úta.

Erdélyi Híradó.

Kolo'svárról, Kedden Januarius' 3-kán, 1832.

Erdély. Lengyelország. Németalföld. Franciaország. Újabb Tudósítások.

ERDÉLY.

	beteg.	gyógy.	holt.
Kolo'svártt a' Cholerában Dec. 50-káig	418.	321.	88.
Dec. 50-án	7.	6.	—
51.—	5.	8.	1.
Jan. 1-sőjén	3.	—	—
Mindössze	433.	341.	89.

Jan. 1-sőjéig maradtak még orvoslás alatt 5-an.

LENGYELORSZÁG.

Herczeg Czartoryski, a' lengyel nemzeti igazgatószék' *Expraesidense*, Galliában fekvő jószágainak 2000 aranyra menő jövedelmén kívül, mindenét elvesztette. — 50 millió lengyel forint értékű földbirtokai az orosz provinciákban és hazájában *confiscaltattak*.

E' czím alatt: „Chlapowski Generalis íratja a' Lengyelországban és Litvániában folyt hadi történetekről. Memelből az 1831-k esztendő Aug. 25-k napjáról datalva.“ Párisban nyomtatásban egy könyvecske jelent-meg, fő czélja úgy látszik az hogy a' Chlapowski litvániai *expeditioja*' szerencsétlen kimenetelének okait a' környúlállások' mivóltából származ-

tassa-le, 's ama történetet a' hazaárulás' személyes gyanuja alól kimentse. A' Generalis mindazonáltal nem maradott csupán e' czél mellett, hanem azon kívül maga nézőpontjáról indulva-ki felvilágosítást igyekezik adni az egész lengyel *revolutzioról*, főképen a' háboru' folyamatajára nézve. Rajzolatjában megkülönböztetőleg mindenütt azon fogyatkozásokat és hibákat igyekzik felfedezni, melyek miatt a' *revolutzio* kezdet óta szenvedett, és a' melyeket ő kiváltképen a' legtöbb lengyel Generalisok gyengeségében, elhatározatlanságában, és hadi tapasztalatlanságában akar fellelői. Ezek miatt, úgy vélekedik ő, a' kezdetben derék és energiával tele tábor lassan lassan demoralizálódott, elpusztult, és az egész próbatétel, a' nélkül, hogy a' benne részesültek' valamelyikének szantszándékos árulásáról kellenék álmadozni, önmagában semmivé lett. — Az író munkáját a' Generalis Chlopicki dictatorságán kezdvén — kinek temporizáló *systemájában* találja minden későbbi próbatételek' süketelensége' csiráját — több oly beszélgetésekről ad tudósítást melyeket ő a' *revolutzio*' kiütése után Varsóba jöttek első heteiben Gen. Chlopic-

kivel tartott. Ez' neki, mint írja, többek közt azt mondotta, Oroszország ellen viaskodni teljes lehetetlen, ha rendkívüli környűlállások közbe nem jönnek, azért mindent régi saját állapotjában kellene hagyni, hogy a' Császár e' gondolatban maradjon, neki lehetséges Lengyelországot sérelem nélkül a' volt karba visszatenni; azon közben lehetne alkudozni, tőle garantiákat kérni, 's minden esetre időt nyerni; egyébarant Gen. Chlapowski, mint a' prussiai Király' jobbagya, lengyel katonai formáiba ne öltözzék, 's csak legnagyobb szükség esetében — midőn t. i. ő maga is (Chlopicki) kéntelen lenne harcra kelni, — kövesse őtet. Mikor ezeknek utánna a' Dictatornak ő egy jegyzetet adott által, 's abban azt nyilatkoztattaki, hogy az alkudozások' kapcsolatba hozása egyik részről sem lehetséges, hogy a' Császár egy olyan Országgal, mely birodalma' egyik részének tekintetik, nem alkudozhatik, és csak feltételtelen bódolásnak adna helyt, Gen. Chlopicki ezt felelte: „Én elolvastam az úr' jegyzetét, 's gondolom, hogy az úr néhány heteket Varsóban fog tölteni, hogy meggyőződjék, miképen azon hadi tisztekkel, kik táborunkat vezérlik, háborút teljeséggel nem lehet folytatni. Én csak két tisztet esmerek, ki ért háború' folytatáshoz; e' kettőn kívül még csak nem-is gondolkodott arról egy is soha; ők mindnyájan azt hiszik, hogy a' háboru' folytatását megtanulja az ember, a' nélkül hogy azzal tudományosan vagy practice foglalatoskodnék, meg főképpen legkisebb arról elmélkedés nélkül. Ama' két tiszt Klicki 's Ruttie; de mind a' ketten öregek immár és éltesek. Ha az úr a' többi tisztekkel háborúról beszélget, úgy az úrnak-is, valamint nekem, az a' meggyőződése léend, hogy nekik némüné-

mű ismértek volt ugyan arról, hanem mind elfelejtették, némelyek az exercirozó helyen, mások oly dolgok közt foglalatoskodva, melyek egyenesen ellenkező tehetségeket kívánnak. — Az Oroszoknak derék hadi tisztjeik vannak külön sergek' vezérlésére; azok folytattak háborút, látták azt nagyban, 's mivel nekik ragyogó pályát nyitott-meg, sokat foglalatoskodtak azzal, sőt többen közülök még tudományosan-is tanulták azt, 's annál fogva ők sokkal kevesebb hibát ejtenek, mint a' miéink. — Egyébarant, ezt tette hozzá Gen. Chlopicki, az ő vélekedése mostanra az, hogy a' Császártól a' Constitutio' kezesséül oly nemű polgár katonaságot kérjenek, milyen a' prussiai Landwehr, de nagyobb kiterjedésben, úgy hogy szükség' esetében 100-ezer embert mobilizálni lehessen; megéröltetett iparkodással 3 esztendő alatt 500,000 fegyvert és 500 ágyut könnyen öszsze lehetne gyűjteni a' fegyvertárokban, 's akkor eszköz elégséges lenne, ha t. i. valósággal azt akarnák, hogy mindent feláldozzanak, csak hogy fegyverek legyen. Ő, Chlapowski, erre azt felelte, hogy ezen számítgatásoknak megvolnának ugyan magok alapjaik, de a' Császárnak csak Oroszországért sem lehetne ezekre állani, hogy a' lengyel nemzet sem hajlandó egyáltalában a' diplomatiához folyamodni, 's a' háborunak minden változandóságait ki akarja állani; 's Chlopickinek azon feleletére, hogy ő csak egy principiumot, egy vallást esmer, t. i. igazságosságot tetteiben, és a' tábor' 's nemzetet mézárszékre nem fogja vezérteni, ha csak a' Császár minden feleletet meg nem tagad, tőle azt kérte, hogy legalább a' tábor' organizáltassa, 's szedessen új katonákat. — Generalis Chlopicki azonban mindég az alkudozásokra tért vissza 's azon vélekedés-

ben volt, hogy a' Császár parlamentirozások' formája alatt azokra reá állhatna, 's amnestia' alakjában a' Lengyeleknek né-mely dolgokat megígérhetne, a' mi pe-dig lehetetlen lenne, ha ő (Chlopicki) a' sergek' vezérlését olyan tiszteknek ad-ná által, kik harczra valóban elhatároz-ták volna magokat; 's az ujkatonák' sze-dése egyetlen egy lenne, mi általa' dol-gok szokott rendjétől eltávoznának.

PRUSSIA.

Königsbergből az odavaló ujság Dec. 11-kén jelenti: Várasunkon ma ment ke-resztül altisztekből és közkatonákból álló első csapatja a' Gielgud azon volt ser-gének, a' mely a' Király ó Felsége vé-delmét kérte vala meg, és most ő Fel-sége Oroszország' Császárja által az em-lített altiszteknek és közkatonáknak ada-tott amnestia' következésében hazájába viszszatér. Mint halljuk, ezen csapatot, még két osztály fogja követni. A' len-gyel katonák, míg tartományunkban tar-tózkodtak, a' mi felséges Monarchank által nekik kegyelmesen adott védelemre fedhetetlen magokviseletek által méltok-nak mutatták-meg magokat.

NÉMETALFÖLD.

A' Journal de Luxemburg ezt mond-ja: „Magános levelek Hágából azt erő-sítik, hogy Oroszország' Császárja a' 24 cikkelyeket nem akarja helyben hagy-ni, hogy ellenben a' petersburgi kabinét azt nyilatkoztatta-ki: „Az ő célja az, hogy Belgiomra nézve az 1815-k évi kö-tések' megtartását kívánja, 's ha az meg nem történék, Lengyelország soha sem fogná nemzetiségét megtartani, hanem az orosz birodalomhoz kapcsoltnék mint provincia.“

Aachen, Dec. 9-én: A' mit én Nov. 22-én költ levelem' végén mondtam, az egy átaljában igaz lett; Wilhelm Ki-rály megveti a' Konferentzia' cikkelyeit,

's az öt nagy Hatalmasságok' ajánlott ke-zességét elfogadhatatlannak nyilatkoztatja ki, minthogy azok többé bizodalmat be-léje nem önthetnek, minekutánna saját míveket szétronították, és régibb garan-tziáikat egészen össze ontották.

A' belga határszélről, Dec. 13-án: Hágából érkezett magános tudó-sítások szerént, a' hollandiai Országló-szék arra határozta volna el magát, hogy egy okokkal támogatott deductióban az utobbi (londoni) protocollumok' igazzal elleniségét; és végre hajthatatlanságot megmútassa, 's azok ellen forma szerént protestáljon. Ezen tudósítások azt teszik ehhez, hogy ez a' protestatio a' peters-burgi, bécsi, berlini, 's londoni Udva-rokhoz valósággal el is küldetett, 's az által a' Konferentziától az Hatalmassá-gokhoz ujalag és még nagyobb formáli-tással appellatio tétellett. Ezekhez ragaszt-ják azt-is, hogy főképen három pontok állanak abban elől: az adósság' elosztá-sának igazságtalansága, 'Luxemburg' két részre szakasztásának végre hajthatatlan-sága, 's végre azon ellenkezéség, mely-nélfogva az idegen kereskedésnek saját folyó vizeit nyitva kellett tartania ak-kor, mikor ama Hatalmasság, mely eb-ben tulajdonképen nyerne — Anglia — nekik csak nagy vámért engedi magához a' bévitelt.

FRANCZIAORSZÁG.

A' Temps Dec. 10-n írja: A' Mar-sal Neyné 's fiai kéréseknek a' Király' tanácscsa nem fog helyt adni. Barthe Úr forma szerént kinyilatkoztatta magát az iránt. Nem akarja a' per' revisioját, a-zon szín alatt, hogy az által ajtót nyi-tánának a' recursusoknak, minden bün-tető perekben. Szeretnök kérdeni, va-lyon a' Marsal Ney' pere nem fontos kivételt érdemel é? Nem hatalmaz é meg e' perfolymatja, melyben a' men-

tés nem engedtetett volt-meg, egy revisiora szolgáló kivételi módra?

A' Moniteur, Dec. 11-én: „Az orléáni Herceg, és hadi Minister ma négy órakor Párisba megérkeztek.“

A' Temps Dec. 11-én: „Lyonban minden csendesen van, 's a' sergek' jelenléte többé nem igen szükséges. A' Herceg visszajött Párisba. A' nyugtalan-ság' szerzőji Lyont oda hagyták, 's Helvétzia' határszéleire törekednek jutni; a' szomszédos departementok látják az új számkivetetteket rajtok keresztül vonulni. Marsal Soult rendeléseket tett a' fábrikák' javára. A' tarifa megsemmisítetett. A' munkához értők' tanácsosa törvényesen meghatalmaztatott a' munkások és mester emberek közötti határozástételre.“

A' Moniteur Dec. 15-án: „Egy Journal azt az észrevételt teszi, hogy a' Moniteur nem ad semmi tudósítást többé Lyouból. Minthogy az igazgatói munkásság ezen városban tökéletesen helyreállítatott, annálfogva a' dolgok ott ismét természetes folyamatjukba jöttek, és szerencsénkire nem nyújtnak alkalmatosságot rendkívüli tudósítás tételekre.“

Ramorino 's Langermann lengyel Generalisok Dec. 11-kén Strassburgból elindultak Párisba. Elmenetelek éppen oly diadalmi pompával esett-meg, milyennel megérkezések. A' Generalis Sznayde' (nem Schneider) sorsa, mint látszik, az lesz, a' mi minden más lengyel katonaké, 's a' Párisba menetel nekie nem engedték-meg.

Páris, Dec. 13-kán: Az ország-lószerk elhatározta végre magát, az Algier' kolóniává tételését célzó jóvallatnak engedni, minthogy az által sok szegényebb osztályu francziáknak alkalmatosság nyújtódott az élésre. Elvégeztetett, hogy a' hadi 's tengeri Ministeriumnak az ott ma-

radott katonai erő' tartására adatott rendez költségen kívül, a' minapában a' munkások' számára határoztatott milliókból, 6 vagy 8 milliók arra forditassanak, hogy könnyitessék azoknak által szállítások kik az Afrikában lévő földek művelésére szánnák-el magokat. Hadi-kormányozóvá a' rovigói Herceg tétel-tett, ki hajdon az egyiptomi táborozás-ban mint Napoleon' Adjutántja volt jelen, 's isméri az afrikai földeket. Választatása nagy akadályokkal volt összekötve a' bonapartistai mánia miatt, melyet benne meglenni gyanitnak, 's az elsőség' azon neme miatt, melyet ő ez által Marsal Clauzel felett nyer. Hanem mivel Marsal Clauzel a' heves oppositio-ba zuhantotta belé magát, tehát könnyű leve ezt elmellőzni, 's Generalis Sebastiani magára vállalá a' rovigói Herceg útjából az akadályok' elhárítását, midőn maga személyesen lett kezes annak jó gondolkozásáért. A' kolóniává tételre nézve különösen egy Felvigyázó is neveztetett-ki, ez Státustanácsos Pichon, ki már sok ízben volt ilyen küldöttségben az Antillákon.

A' Journal des Debats: A' büntető törvény-könyvünkben álló némely rendelkezések' megjobbítását illető törvény, egy igennagy jótétemény. — Büntető törvényinknek e' korig szinte nem volt más céljok, csak a' büntetésre-méltók megfenyítése; de nem gondoskodtak azok' megjobbításáról. A' Moral csekély rollét játszik a' keménység és boszszuállás' ezen törvényjeiben; ezek nem csak nem foglalatoskodnak a' vétkes jobbításával, hanem akadályozzák őtet a' jobbulás-ban, midőn a' megbélyegzés által kitorölhetetlen gyalázatot sűtnék-fel reá, vagy minekutánna büntetését kiállotta, ugyan azon helyben, őtet egy megkérlelhetetlen politzia vigyázatja alatt hagy-

ják. A' szegyenpolcz és megbélyegezés' eltöröltetése, a' bizonyos helyeken lakás megtiltásának megsemmisítése, a' 16 esztendősfifjaknak, és 70 éven feljül lévő öregeknek a' közönséges helyekre kiállítás alól felszabadítások, már egy igen nagy lépés a' morálisabb törvényadás-felé. A' törvények' vadsága, 's büntetések' iszonyító mértéke is immoralitas. Ezek borzasztó kétségbeesést csepegtetnek a' vétkesbe, 's méj gyűlölséget a' társaság ellen. Még a' vétkes' lelkiesmérőte sem hagyhat helyben olyan büntetést, a' mely semmi viszonyban sem áll a' vétekkel; felháborodik az a' praetendált igazság ellen, mely az ő szemei előtt csak hosszuállás, és a' mindeneknek egy elleni hatalmával vissza-élés. A' bírák sajnálkodással használják ezen törvényeket, 's a' köz szánakozás egészen a' megítéltetett-felé fordul. E' tekintetben is sokat tett az új törvény; a' halállal büntetés vonul-ki lassan-lassan törvénykönyveinkből; néhány új helyeket elvesztett már azokban; a' recidiva' büntetése meglágyítatott; a' kéz-elvágatása nem sokasítja többé a' kivégeztetések' irtózatosságát. Végezetre a' büntető törvénykönyv' azon cikkelyei, melyek a' fel nem fedezés' praetendált vétkei' büntetését czélozzék, e' rendelkezések, melyek felettébb immoralisok, hol a' törvény legalább nagy számu esetekben ellenkezésben áll a' tisztelettel, végképen eltöröltettek. Az új törvény' minden rendelkezési között mindazonáltal legjobb az; mely az Esküteknek hatalmat ad, azt kinyilatkoztatni hogy szelidítő környüállások vannak, 's ezen esetben a' bírónak azt térszi kötelességévé, hogy a' büntetést nagyobb vagy kisebb mértékben szeliditse. Egyedül ezen rendelkezésben egy megmérhetetlen elő-lépés, egy új tökéletes büntető törvényadás fekszik. Ez vala a'

Jury intézet' szükséges tökéletesítése; 's az egyetlen-egy eszköz a' törvény' közönséges rendelkezési' hajthatatlanságának, a' valóságos véték' grádussainak végtelen sokféleségéhez mérésére. Adja az ég, hogy Kamaráink gyakran foglalatoskodjanak ilyen törvényekkel, 's hogy a' publicum több ízlést nyerjen tőlök! Ugy kevesebb lenne a' munkálódás az önnön-ért, önszeretetért, önfelekezetért, és — több Franciaországért. Egy gonddal kidőlgözött szöllőszéki beszéd, melyel arra számoltak, hogy az indulat a' maga méjjéből felrázattassék, 's Franciaország minden kávéházai, minden olvasó szobái olvasokkal tele töltsenek, valóban szép dolog. De még is sokkal jobb dolog, egyetlen-egy positio jobbitás! A' Kamara mívelt csillogóbb dolgokat; de mint törvényt semmit sem csinált jobbat és hasznosabbat, mint ezt a' büntető törvény könyvet illető törvényt. Keveset beszélltek ugyan róla, de az igazság-kiszolgáltatók általlátják annak jótéteményét. Mikor nagy politikai közönségességekkel foglalatoskodunk, azt hisszük hogy századok' számára munkálkodunk, 's az idő csak hamar elsodorja mívünket. Maradandók pedig éppen azon szerény jobbitások, melyek kevés lármát csináltak, és sok jót okoztak. Mi sok megvilágosodott lelkek térszik hasztalanokká magokat az országra nézve politikai indulatoskodásaik által! Az ily nemü vizsgálódások' alkalmatosságával ellenben nem lel az indulatoskodás semmi játékkört; együtt és egyenes szívvel foly a' köz jón dolgozás, haszonra fordítódik mindennek bélatása, felekezet' megkülönböztetése nélkül. Igaz hogy ez csak csendes és nem igen drámás kamara ülésekre nyújt alkalmatosságot. De, jó Isten, ugyan mi közünk azokkal!

ÚJABB TUDÓSÍTÁSOK.

Ö Cs. K. Felsője méltóztatott Dec. 3-kán költ kegyelmes végzésében az Erdélyi Kir. Kincstárnál megüresült Tanácsosi Hivatalra Mgs. Gróf Kornis Mihály Urat Tks. Kolo's-Vármegye Fő Ispányi Helytartóját kinevezni.

Ö Cs. Kir. Felsője méltóztatott Sepsi Zoltáni Méltóságos Czirjék Dénes Urat, Tks. Alsó Fejér Vármegye' Fő Ispánját Cs. K. Kamarássá kegyelmesen kinevezni.

Ö Cs. K. Felsője méltóztatott Sept. 8-kán költ Kir. végzése által M. Bándi Bihar y Márton Urat a' Fő Méltóságú Erdélyi Kir. Udvari Cancellariánál Udvari Agenssé kegyelmesen kinevezni, mely hivatalába, letévén a' hitet, már be is állott.

Nagy Méltóságú Palotai Gróf Frimont János Ejelep Úr Antrdoccói Herczeg Cs. Kir. Lovasság Generalja, a' Cs. K. Udvari Hadi Tanácsnak Elölülője tegnap reggeli 8 óra előtt vitézi dicső pálya futását rövid ideig tartott betegeskedése után mejjbeli vízi-betegségben, elvégezte, életének 73-dik esztendejében.

London. Lord Russel Dec. 12-kén vivé-be az Alsó házba az új Reform-billt, mely akkor először mindjárt felolvasódott, másodszeri felolvasása Dec. 17-kére van határozva. Peel és Wetherell Urak kijelentették, hogy ők a' Billnek most is ellenségei fognak lenni.

A' gyujtogatások is egész Angliában kiterjedtek. A' gonosztévők sok helyeken puskaporral és mesterségesen készített kánótokkal üzik gonozságokat. Nem régeben ezen a' módon, egy pamut fabrika, mely 14,000 font sterlingre van becsülve, tétetett hamuvá.

London: A' mint Lord Russel a' Reform-billt új formájában az Alsó házban elő adta Sir Robert Peel kinyilat-

koztatta hogy mindnyájok haládatossággal tartoznak, hogy az előbbeni ülésben fenn forgott Bill elmellőztetett. Ezen új Billben tökéletes felelet van mindazon rágalmazásokra melyekkel azokat illeték kik annak módosítását kívánták.

Páris, Dec. 10-kén: A' Párisi Itélszéknél egy interessans per kezdődött: el: Aug. 16-án a' maga szobájában halva találtatott Bourbon Herczeg Testamentómban a' Király 4-dik fiát közönséges örökösének vallotta, és egy Feuchers nevű ángoly aszszonynak, ki a' Herczegnél lakott 2 millió frankot 's több fekvő örökségeket hagyott. — A' törvényes örökösök közzül egyik a' Rohani Princz azon testamentom megsemmisítését kívánja, megbizonyítani akarja hogy a' Herczeg azon testamentumot nem önkéntesen hanem azon ángoly aszszony kényszerítésére tette, ki hogy célját érhesse a' Herczeget még kegyellenül is megverte.

Amsterdam, Dec. 13-kán, Hiteles kútfökből úgy értettük hogy Németalföld Királya az öt hatalmasságoknak a' 24 cikkelyekből álló Tractatusra nézve azon feleletet adta, hogy Leopold Király megesméri, 's hadi készületeit megszünteti, ha a' következő változtatások tévődnek. — A' Királynak mint Luxemburg Herczegének engedődjék idő-haladék ennek átengedése aránt a' német szövetséggel egyezni; A' Belgium részére jutott adosság nem az esztendőnként fizetendő kamatra, de a' kapitalisra nézve határozatasson-meg. — A' folyóvizeken és csatornán lévő hajókázásra nézve még újból kell egyezni, azt azonban előre is igéri hogy Belgiumnak nagyobb hasznokat enged mint más nemzeteknek; a' határ lineára nézve az változás kívánatik, hogy az út Sud-Willems csatornától kezdve egészen a' Hollandia részére essék.